

## ZARZĄDZENIE ZASTĘPCZE

### WOJEWODY LUBUSKIEGO

Nr NK-I.4131.233.2018.ASzc

z dnia 3 stycznia 2020 r.

Na podstawie art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 1 kwietnia 2016 roku o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy jednostek organizacyjnych, jednostek pomocniczych gminy, budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz pomniki (Dz.U.2018.1103 t.j. z. późn. zm.) w zw. z art. 2 ustawy z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej (Dz.U.2017.1389 z późn. zm.)

#### **zarządza się, co następuje**

§ 1. Szkole Podstawowej z Oddziałami Integracyjnymi im. II Armii Wojska Polskiego w Zbąszynku nadaje się nazwę: Szkoła Podstawowa im. Powstańców Wielkopolskich w Zbąszynku.

§ 2. Zarządzenie zastępcze wchodzi w życie z dniem wydania.

#### **Uzasadnienie**

Obowiązująca od 21 października 2017 r. ustawa z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej (Dz.U.2017.1389 ze zm.) w art. 2 nałożyła na organy jednostek samorządu terytorialnego obowiązek zmiany nazw jednostek organizacyjnych upamiętniających osoby symbolizujące komunizm lub inny ustrój totalitarny lub propagujące taki ustrój w inny sposób, w terminie 12 miesięcy od dnia wejścia w życie tej ustawy.

W przypadku niespełnienia ww. obowiązku wojewoda, na podstawie art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 1 kwietnia 2016 roku o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy jednostek organizacyjnych, jednostek pomocniczych gminy, budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz pomniki, w terminie 3 miesięcy od dnia w którym upłynął termin do zmiany nazwy wydaje zarządzenie zastępcze. Wydanie zarządzenia zastępczego wymaga opinii Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu potwierdzającej niezgodność nazwy obowiązującej w dniu wejścia w życie ustawy.

Pomimo upływu dwunastomiesięcznego terminu Rada Miejska w Zbąszynku nie wykonała ustawowego obowiązku i nie dokonała zmiany nazwy Szkoły Podstawowej z Oddziałami Integracyjnymi im. II Armii Wojska Polskiego w Zbąszynku. Obowiązek nadania nazwy przeszedł w takim przypadku na Wojewodę.

Wojewoda Lubuski pismem z dnia 2 stycznia 2019 r., znak NK-I.4131.233.2018.TDom, wszczął postępowanie nadzorcze, a pismem z dnia 3 stycznia 2019 r., znak NK-I.4131.233.2018.ASzc, zwrócił się do Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu o opinię odnośnie niezgodności nazwy Szkoła Podstawowa z Oddziałami Integracyjnymi im. II Armii Wojska Polskiego w Zbąszynku z art. 2 ustawy z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej.

Na mocy art. 6 ust. 3 w związku z art. 2 ust. 3 ustawy z dnia 1 kwietnia 2016 roku o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy jednostek organizacyjnych, jednostek pomocniczych gminy, budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz pomniki w zw. z art. 2 ustawy z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej, oczekiwanie na opinię wstrzymuje bieg terminu na wydanie zarządzenia zastępczego. Opinia Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu wpłynęła do organu nadzoru w dniu 17 grudnia 2019 r. (pismo z dnia 10 grudnia 2019 r. znak: BUW III-940-2(2)/19).

Zgodnie z przedmiotową opinią nazwa upamiętniająca II Armię Wojska Polskiego, której imieniem jest nazwana Szkoła Podstawowa z Oddziałami Integracyjnymi w Zbąszynku, jest niezgodna z art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 1 kwietnia 2016 roku o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy jednostek organizacyjnych, jednostek pomocniczych gminy, budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz pomniki.

II Armia Wojska Polskiego była związkiem operacyjnym zorganizowanym przez władze Związku Sowieckiego w lipcu i sierpniu 1944 roku wbrew legalnym władzom państwowym Rzeczypospolitej Polskiej. Utworzenie formacji było kontynuacją działań sowieckich, związanych z utworzeniem „I Armii Polskiej w ZSRS”, równoległych z formalnym przemianowaniem I AP w „I Armię Wojska Polskiego”. Władze Rzeczypospolitej Polskiej nazywały te jednostki „formacjami powołanymi do życia przez Rząd Sowiecki pod polską nazwą”, oddzielając w ten sposób polityczny wymiar ich wykorzystania przez Stalina od deklarowanego zrozumienia dla losu szeregowych żołnierzy, którzy w tych szeregach się znaleźli.

Pierwsze polskie jednostki złożone z polskich obywateli, które podlegały dowództwu Armii Czerwonej, Związek Sowiecki zaczął tworzyć w maju 1943 r. - wkrótce po zerwaniu stosunków międzypaństwowych z Rzeczpospolitą Polską. Według oświadczenia Rządu RP z 13 maja 1943 r. na temat samowolnego organizowania w ZSRS tych jednostek „decyzja Rządu Sowieckiego musi być uważana przez Rząd Polski jako cios w suwerenne prawa państwa polskiego, które wyłącznie ma prawo dysponowania życiem swoich obywateli w szeregach Armii Narodowej.”

II Armia Wojska Polskiego została utworzona w 1944 r. na mocy decyzji władz Związku Sowieckiego. Józef Stalin zaakceptował jako dowódcę formacji sowieckiego generała Karola Świerczewskiego. Rozkazem z 20 sierpnia 1944 r. ustalono, że w skład II Armii Wojska Polskiego wejść: 5 DP, 6 DP, 7 DP, 8 DP oraz jednostki artylerii, saperów i jednostki specjalne (następnie dodano 9 DP i 10 DP). W okresie październik-listopad 1944 r. dowódcą tej armii był sowiecki generał Stanisław Popławski, po czym ponownie funkcję tę objął gen. Karol Świerczewski.

Nowe jednostki armijne złożone były w większości z obywateli Rzeczypospolitej Polskiej, którzy zostali bezprawnie wykorzystani przez sowieckie dowództwo z pominięciem Naczelnego Wodza i władz państwowych Rzeczypospolitej Polskiej. Większość korpusu oficerskiego tej armii wywodziła się z Armii Czerwonej. Na ziemiach wschodnich, przemocą włączonych ponownie w skład ZSRS, wielu Polaków zgłaszało się do tych jednostek, chcąc uniknąć wcielenia wprost do Armii Czerwonej bądź wywiezienia w głąb ZSRS. Na ziemiach Polski centralnej (na zachód od Bugu) wielu z nich zostało przymusowo wcielonych do jednostek tej armii.

Początkowo jednostki II Armii zostały włączone w skład 1 Frontu Białoruskiego, następnie - w skład 1 Frontu Ukraińskiego. W kwietniu 1944 r. armia liczyła 89 tysięcy żołnierzy i oficerów. Wtedy została skierowana do udziału w operacji berlińskiej Armii Czerwonej. Forsowała Nysę Łużycką. Uczestnicząc w natarciu na kierunku drezdeńskim, stoczyła m.in. bitwę pod Budziszynem, gdzie na skutek tragicznych i często niedorzecznych decyzji dowództwa (gen. K. Świerczewskiego) poniosła olbrzymie straty. W maju 1945 r. armia uczestniczyła w działaniach na terenie Czechosłowacji, kończąc operacje bojowe w okolicach Pragi.

II Armia Wojska Polskiego poza działaniami militarnymi skierowanymi przeciwko Niemcom wykorzystana została także do realizacji imperialnych celów Związku Sowieckiego, które były rozbieżne z polską racją stanu, gdyż wspólna walka z Niemcami doprowadziła wprawdzie do wyparcia Niemców z ziem polskich, jednakże nie przyniosła wolnych wyborów dla Polaków oraz powstania suwerennego Państwa Polskiego. Wręcz przeciwnie, w Polsce narzucona władza komunistyczna prowadziła czystki i prześladowania polityczne oraz zwalczanie antykomunistycznego podziemia.

Gloryfikację, czy też uhonorowanie II Armii Wojska Polskiego w Polsce, która zrzuciła jarzmo komunizmu i zależność od ZSRS, należy odróżnić od upamiętnienia losu żołnierzy, którzy w różnych okolicznościach znaleźli się w szeregach tego związku operacyjnego. Należy zwrócić uwagę na to, że władze sowieckie nie dopuściły do sformowania oddziałów wojskowych, podległych władzom Rzeczypospolitej Polskiej, uniemożliwiając tym samym dostęp Polakom do jednostek Wojska Polskiego.

Uczestnictwo w działaniach zbrojnych przeciw Niemcom było zgodne z oczekiwaniami większości zwykłych żołnierzy. Natomiast jako zwyczajni żołnierze nie mieli oni wpływu ani na oblicze polityczne tych jednostek, ani na kształt prowadzonej przez aparat polityczno-wychowawczy indoktrynacji, a w końcu na sposób wykorzystania ich walk z Niemcami w propagandzie komunistów i w polityce międzynarodowej Związku Sowieckiego.

Zgodnie z art. 1 ust. 1 ustawy nazwy jednostek organizacyjnych, jednostek pomocniczych gminy, budowli, obiektów i urzędzeń użyteczności publicznej, w tym dróg, ulic, mostów i placów, nadawane przez jednostki samorządu terytorialnego nie mogą upamiętniać osób, organizacji, wydarzeń lub dat symbolizujących komunizm lub inny ustrój totalitarny, ani w inny sposób takiego ustroju propagować. Za propagujące komunizm uważa się także nazwy odwołujące się do osób, organizacji, wydarzeń lub dat symbolizujących represyjny, autorytarny i niesuwerenny system władzy w Polsce w latach 1944—1989. Nadto zgodnie z wykładnią językową „symbolizować” oznacza przedstawiać coś pod postacią symbolu; być symbolem czegoś. Z kolei „propagować” to szerzyć, upowszechniać idee, hasła, myśli (zob. Słownik Języka Polskiego, oprac. E. Sobol, Warszawa 2005, s. 761, 979). W świetle przytoczonych faktów historycznych nie ulega kwestii, iż II Armia Wojska Polskiego symbolizuje represyjny, autorytarny i niesuwerenny system władzy istniejący w Polsce w latach 1944-1989, o jakim mowa w art. 1 ustawy.

Wojewoda w pełni podziela i przyjmuje jako swoje wnioski płynące z opinii Instytutu Pamięci Narodowej. W świetle przytoczonych faktów historycznych nie ulega wątpliwości, iż II Armia Wojska Polskiego stanowi symbol komunizmu, o jakim mowa w art. 2 ustawy z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy budowli, obiektów i urzędzeń użyteczności publicznej. Powyższe znajduje odzwierciedlenie w nazwie Szkoły Podstawowej z Oddziałami Integracyjnymi im. II Armii Wojska Polskiego w Zbąszynku, która wskazaną formację wojskową upamiętnia. Tym samym nazwa Szkoła Podstawowa z Oddziałami Integracyjnymi im. II Armii Wojska Polskiego w Zbąszynku propaguje komunizm.

Wskazać należy, że podstawowym założeniem ustaw o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego było skuteczne wyeliminowanie z przestrzeni publicznej nazw propagujących symbole ustrojów totalitarnych, przy poszanowaniu miejsc pochówku, grobów i cmentarzy, a także własności prywatnej. Przedsięwzięcie zmiany nazw jest jednym z elementów polityki historycznej, jako kategorii historii służącej kształtowaniu świadomości historycznej społeczeństwa, w tym świadomości gospodarczej i terytorialnej oraz wzmocnieniu publicznego dyskursu o przeszłości w kierunku pielęgnowania więzi narodowych niezależnie od bieżącej polityki państwa. Polityka historyczna dotyczy interpretacji faktów, bytów i zdarzeń oraz jest rozpatrywana w kategoriach racji stanu społeczeństwa i narodu, jako element mający charakter długofalowy i stanowiący fundament państwa.

Nazwa Szkoła Podstawowa z Oddziałami Integracyjnymi im. II Armii Wojska Polskiego w Zbąszynku nie została przez Radę Miejską w Zbąszynku zmieniona w ustawowym terminie, a obowiązek jej zmiany został potwierdzony przez Instytut Pamięci Narodowej. W przypadku niewykonania obowiązku, o którym mowa w ust. 1, wojewoda wydaje zarządzenie zastępcze, w którym nadaje nazwę zgodną z art. 2 ustawy z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy budowli, obiektów i urzędzeń użyteczności publicznej, w terminie 3 miesięcy od dnia, w którym upłynął termin jej zmiany przez organ jednostki samorządu terytorialnego.

Wojewoda Lubuski postanowił nadać Szkole Podstawowej z Oddziałami Integracyjnymi im. II Armii Wojska Polskiego w Zbąszynku nazwę: Szkoła Podstawowa im. Powstańców Wielkopolskich w Zbąszynku.

Powstanie wielkopolskie wybuchło 27 grudnia 1918 w Poznaniu, w czasie wizyty powracającego do Polski Ignacego Jana Paderewskiego, który w drodze do Warszawy przybył 26 grudnia do Poznania, owacyjnie witany. Tego samego dnia Paderewski wygłosił przemówienie do swoich rodaków licznie zgromadzonych przed hotelem Bazar. Nazajutrz, 27 grudnia, swoją paradę wojskową na Świętym Marcinie urządzili Niemcy – zrywano polskie i koalicyjne flagi, napadano na polskie instytucje – doszło do zamieszek, w wyniku których wywiązała się walka, podjęta następnie przez oddziały kierowane przez Polską Organizację Wojskową Zaboru Pruskiego. Powstańcy w krótkim czasie opanowali całą Prowincję Poznańską z wyjątkiem jej północnych i

południowo-wschodnich obrzeży. Powstanie zakończyło się 16 lutego 1919 roku rozejmem w Trewirze, który rozszerzał na front powstańczy zasady rozejmu w Compiègne z 11 listopada 1918 kończącego I wojnę światową.

Powstanie wielkopolskie wybuchło spontanicznie, jako wyraz dążeń ludności polskiej do własnego państwa i sprzeciw wobec nasilającej się presji germanizacyjnej. Bezpośrednim powodem było prowokacyjne zachowanie się żołnierzy niemieckich w Poznaniu. Powstańcy odznaczyli się wielką odwagą, wręcz brawurą. Byli zwykle słabiej uzbrojeni od Niemców i słabiej wyszkoleni oraz nie posiadali dowództwa. Dopiero w późniejszym okresie powstańcy zaczęli formować regularne oddziały wojskowe i przyjmowali taktykę stosowaną w innych armiach, w tym planowanie i koordynację działań. Tereny zajęte przez powstańców zostały włączone w skład państwa polskiego. Wielu powstańców wielkopolskich zginęło. Po zakończeniu powstania weterani utworzyli w 1920 roku w Poznaniu Związek Powstańców Wielkopolskich. Po wybuchu II wojny światowej niemieckie oddziały einsatzgruppen w ramach akcji eksterminacyjnej Intelligenzaktion wyszukiwały uczestników powstania i przeprowadzały ich publiczne egzekucje.

Walki powstania wielkopolskiego zostały po 1990 roku upamiętnione na Grobie Nieznanego Żołnierza w Warszawie napisem na jednej z tablic: „Powstanie Wielkopolskie”. Powstańcy Wielkopolscy zasługują na wdzięczność i pamięć w szczególności wśród najmłodszych pokoleń, nadanie więc nazwy Szkoła Podstawowa im. Powstańców Wielkopolskich w Zbąszynku jest jak najbardziej uzasadnione.

Biorąc pod uwagę powyższe, wydanie zarządzenia zastępczego jest konieczne i uzasadnione.

#### **POUCZENIE**

Na niniejsze zarządzenie zastępcze służy prawo wniesienia skargi do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gorzowie Wielkopolskim w terminie 30 dni od dnia jego doręczenia. Skargę wnosi się za pośrednictwem Wojewody Lubuskiego.

wz. Wojewody Lubuskiego  
Wicewojewoda Lubuski

**Wojciech Perczak**